

страхового ринку шляхом використання запропонованого методу є розширення його місткості.

При взаємодії страхових компаній зі страховиками та перестраховиками виникає питання встановлення критеріїв конкурентоспроможності, згідно з якими можна прогнозувати виконання своїх зобов'язань учасниками страхового ринку по договорам страхування.

Одним з таких критеріїв виступає рейтингова оцінка страховика, проводити яку можна за багатьма моделями як у межах внутрішнього, так і зовнішнього страхових ринків. Рейтингова оцінка виступає кількісним індикатором конкурентних переваг одних страхових компаній над іншими. Вона дозволяє розширити клієнтську базу, оскільки виступає основою для прийняття управлінських рішень щодо вибору страховика для надання страхових послуг.

Таким чином, ефективне управління конкурентоспроможністю, а отже суперництвом страхових компаній, в процесі якого страховик намагається зміцнити власні позиції на страховому ринку, досягається за рахунок встановлення вигідної як для страховика, так і для страхувальника тарифної ставки, залучення перестрахових операцій з метою забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності, співробітництва з іноземними страховиками та отримання адекватної рейтингової оцінки.

Висновки

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що на сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення методів формування та оцінки конкурентоспроможності.

У ході дослідження під конкурентоспроможністю страхової компанії автор розуміє дотримання значень стратегічних показників діяльності компанії в стані стійкості, забезпечуючи економічну ефективність діяльності на прийнятому для її власника рівні.

Такими стратегічними параметрами можуть бути:

- фінансова стійкість та платоспроможність;
- склад і структура мережі філій;
- темпи приросту страхових премій;
- кількість агентів;
- збитковість страхових операцій;
- розширення частки ринку.

Акцентуючи увагу на необхідності комплексної взаємодії всіх умов досягнення конкурентоспроможності страховика, необхідно також зазначити, що кожний критерій має специ-

фічні властивості, параметри досягнення та відповідно по різному впливає на конкурентоспроможність страхової компанії.

Список використаних джерел

1. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – К.: Знання, 2008. – [6-те вид.]. – 351 с.
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 07.07.2005 №2774-IV [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
3. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика; Навчально-методичний посібник / Внукова Н.М., Успенко В.І., Єременко Л.В. та ін.; За заг. ред. проф. Внукової Н.М. – Харків; Бурун Книга, 2004. – 376 с.
4. Горанець І.С. Сучасний стан наукових концепцій конкурентоспроможності // Вісник СНАУ, вип. 4. – 2009. – С. 111–118.
5. Дворак М.С. Чинники формування конкурентного середовища на ринку страхових послуг України / М.С. Дворак // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №9 – С. 120–127.
6. Жук І.Н. Управление конкурентоспособностью страховых организаций. – М.: Анкил, 2011. – С. 31.
7. Ивахник Д.Е. Повышение конкурентоспособности промышленного предприятия на основе гибкой ассортиментной политики: дис. канд. экон. наук: 08.0.05 / Ивахник Д.Е. – Благовещенск, 2011. – 215 с.
8. Румянцева Е.Е. Новая экономическая энциклопедия [Текст] / Е.Е. Румянцева. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 724 с.
9. Портер М.Е. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 454 с.
10. Фатхутдинов, Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент [Текст] / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2002. – 892 с.
11. Шірінян, Л. В. Конкурентоспроможність страхового ринку України в сучасних умовах / Л.В. Шірінян, А.С. Шірінян // Економіка України. – 2011. – №7. – С. 37–48.
12. Шкардун, В.Д. Интегральная оценка конкурентоспособности предприятия [Текст] / В.Д. Шкардун // Маркетинг. – 2005. – №1. – С. 38–50.
13. Grzebyk M. Konkurencja i konkurencyjność przedsiębiorstw. Ujście teoretyczne / Grzebyk M., Krycki Zdz. // Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego nr 20. – Rzeszów 2011. – S. 107–118.
14. Treder H. Warunki kształtowania konkurencyjności w sektorze ubezpieczeń gospodarczych / Treder H. // W: Wpływ globalizacji i integracji na konkurencyjność nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej. – Białystok 2013. – S. 159–172.

УДК 336.717.8

Я.В. ЖОВТАНЕЦЬКА,

аспірант, Інститут регіональних досліджень НАН України ім. М.І. Долишнього

Антикризове управління депозитним та кредитним портфелями банків

У статті представлено проблемні аспекти функціонування банків України в кредитній та депозитній сферах діяльності. Обґрунтовано необхідність формування системи антикризового менеджменту депозитним та кредитним портфелями банку з виокремленням мети управління, індикаторів оцінювання якості депозитного та кредитного портфелів банків, ознак проблемності й нежиттєздатності, формування заходів антикризового менеджменту, які забезпечать трансформацію ресурсів і зростання чистої відсоткової маржі.

Ключові слова: кредитний, депозитний портфель, якість активів, рівень менеджменту, трансформація ресурсів, індикатори якості кредитів.

Антикризисное управление депозитным и кредитным портфелями банков

В статье представлены проблемные аспекты функционирования банков Украины в кредитной и депозитной сферах деятельности. Обоснована необходимость формирования системы антикризисного менеджмента депозитным и кредитным портфелями банка с выделением целей управления, индикаторов оценки качества депозитного и кредитного портфелей банков, признаков проблемности и нежизнеспособности, формирования мер антикризисного менеджмента, которые обеспечат трансформацию ресурсов и рост чистой процентной маржи.

Ключевые слова: кредитный портфель, депозитный портфель, качество активов, уровень менеджмента, трансформация ресурсов, индикаторы качества кредитов.

crisis management deposit and loan portfolios of banks

In the article the problematic aspects of banks in Ukraine credit and deposit areas. The necessity of forming a system of crisis management deposit and loan portfolios from the bank with management objectives, indicators evaluating the quality of the deposit and loan portfolios of banks, signs of problematic and non-viability, formation of crisis management measures that will ensure resources transformation and growth of the net interest margin.

Keywords: credit, deposit portfolio, asset quality, management level, the transformation of resources, indicators of credit quality.

Постановка проблеми. В умовах посткризового розвитку економіки діяльність банківської системи України супроводжується низкою проблемних аспектів, спричинених такими дестабілізуючими факторами, як нестабільна фінансово-економічна та політична ситуація у країні, зростання інфляції і, як наслідок, зниження купівельної спроможності та знецінення національної валюти, зменшення обсягу золотовалютних резервів до критично низького рівня, низька довіра населення до банківської системи, що зумовила втрату третини депозитів банківських установ, погіршення якості їх кредитного портфеля, зростання обсягів простроченої заборгованості за кредитами, зниження рівня капіталізації й погіршення ліквідності банків.

Наявність значної кількості проблем у банківському секторі вимагає розробки і впровадження дієвої системи антикризового менеджменту, яка б забезпечила стабільність та ефективність банківської системи та сприяла розвитку економіки України загалом.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню концептуальних засад антикризового управління банківського сектору економіки присвячено наукові роботи зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема Р. Акоффа, О. Барановського, В. Коваленко, В. Міщенко, С. Науменкової, Л. Примостки, Ю. Ребрик, Н. Шульги, І. Паріонової, Дж. Шарпа та ін.

У своїх дослідженнях автори акцентують увагу на особливостях діяльності банківських установ в умовах фінансової нестабільності, питаннях забезпечення прибутковості та фінансової стійкості шляхом раціонального управління активами і пасивами. Однак, незважаючи на численні наукові доробки, недостатньо дослідженим залишається ряд питань, пов'язаних із виявленням основних проблем, які лежать у площині формування депозитної бази та кредитного портфеля банків та призводять до збиткової діяльності, а отже вимагають впровадження дієвих методів антикризового управління.

Метою статті є поглиблення теоретичних засад антикризового управління депозитною та кредитною діяльністю банків і розробка практичних рекомендацій, спрямованих на виявлен-

ня, попередження, нейтралізацію й мінімізацію кризових явищ і ситуацій у формуванні відповідних банківських портфелів.

Виклад основного матеріалу. Для стабільного функціонування банківських установ визначальним фактором є якість кредитного портфеля, яка визначається обсягом, складом і структурою наданих кредитів, класифікованих за категоріями якості із врахуванням фінансового стану контрагентів банку, ступеня обслуговування боргу та вартості прийнятого забезпечення. Кредитні операції є основним джерелом банківських доходів, займають найбільшу частку в структурі активів та забезпечують потреби корпоративних та роздрібних клієнтів у сучасних кредитних послугах. У кризовий і посткризовий періоди функціонування економіки України обсяги банківського кредитування щорічно зростають як в абсолютних, так і у відносних показниках і характеризуються нестабільною динамікою щодо своєчасності їх повернення й погашення. Незадовільне управління кредитним портфелем може стати причиною збитковості як окремої установи, так і банківської системи в цілому. Динаміка кредитних операцій банків України за останні п'ять років наведена в табл. 1.

Дані табл. 1 свідчать, що частка наданих кредитів у структурі загальних активів банків України знизилася з 80,1% на 01.01.2011 до 76,4% на 01.01.2015. За аналізований період у структурі кредитного портфеля банківських установ переважали кредити, що надавалися суб'єктам господарювання, які на 01.01.2015 становили 79,8%, або 802582 млн. грн. сукупного кредитного портфеля. Одночасно зі зростанням обсягів наданих кредитів збільшувалась і прострочена заборгованість за ними. Зокрема, частка простроченої заборгованості в загальному обсязі кредитного портфеля на 01.01.2015 становила 13,5%, або 135 858 млн. грн., а за п'ять місяців 2015 року збільшилася до 18,1%, або 194 478 млн. грн. Унаслідок зростання рівня негативно класифікованої заборгованості банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень їх капіталізації. Зокрема, впродовж 2014 року банки здійснили відрахувань у резерви на суму 204 931

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Динаміка показників структури та якості кредитного портфеля банків України за 2010–2014 роки

№ з/п	Показник	На 01.01.2011	На 01.01.2012	На 01.01.2013	На 01.01.2014	На 01.01.2015	На 01.05.2015
1	Активи банків, млн. грн.	942088	1054280	1127192	1278095	1316852	1348366
2	Кредити надані, млн. грн., з них:	755030	825320	815327	911402	1006358	1074463
2.1	кредити, що надані суб'єктам господарювання	508288	580907	609202	698777	802582	856894
2.2	кредити, надані фізичним особам	186540	174650	161775	167773	179040	191869
3.	Питома вага кредитів в загальному обсязі активів, %	80,1	78,3	72,3	71,3	76,4	79,7
4.	Прострочена заборгованість за кредитами, млн. грн.	84851	79292	72520	70178	135858	194478
5.	Питома вага простроченої заборгованості в загальному обсязі кредитного портфеля, %	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5	18,1
6.	Резерви за активними операціями, млн. грн.	148839	157907	141319	131252	204931	311459
7.	Питома вага резервів в загальному обсязі активів, %	15,8	15,0	12,5	10,3	15,6	23,1

Джерело: складено автором на основі [1, 5, 7].

млн. грн. Це стало визначальним чинником збитковості банківської системи України за 2014 рік й збитки банківського сектору економіки становили майже 53 млрд. грн.

Отже, динаміка кредитних операцій банків України свідчить про поступове відновлення обсягів кредитування при постійному зростанні сумнівних та безнадійних до повернення кредитів й відповідно потреби формування значних обсягів резервів за активними операціями банків, що вимагає розробки заходів антикризового управління з врахуванням пріоритетів покращення якості кредитів.

Якість кредитного портфеля банків у значній мірі пов'язана зі складом та структурою залучених депозитів, які є основою формування їх ресурсного потенціалу. Трансформація тимчасово вільних коштів від фізичних і юридичних осіб дає можливість отримувати дохід від вкладення цих коштів у позики та цінні папери. Таким чином, оптимальний депозитний портфель дозволяє підвищувати прибутковість, розширювати обсяги кредитних операцій і в результаті забезпечувати фінансову стійкість банків. При цьому необхідно враховувати співвідношення між процентними витратами, які сплачуються при залученні коштів від населення та суб'єктів господарювання і процентними доходами, які можна отримати від вкладення цих коштів у позики або цінні папери.

В умовах фінансової нестабільності та невизначеності однією з найбільших проблем, з якою зіткнулися вітчизняні банківські установи, є скорочення ресурсної бази, що у значній мірі зумовлено відтоком депозитів як у національній, так і в іноземній валюті. Нестабільна ситуація з національною валютою і долларом, девальвація гривні, коливання курсів спровокували відтік коштів із банківської системи. Динаміка зобов'язань фізичних і юридичних осіб та фінансові результати діяльності банківського сектору економіки наведена в табл. 2.

Слід зазначити, що у 2014 році збиток банківської системи України становив 52966 млн. грн., за п'ять місяців 2015 року – 82637 млн. грн., тоді як у 2013 році спостерігався прибуток у розмірі 1436 млн. грн. Близько 40% збитків по системі було сформовано банками, що віднесені до категорії неплатоспроможних і в яких функціонують введені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасові адміністрації [1, 2]. На сьогодні рівень капіталізації банківської системи залишається недостатнім. Зокрема, обсяг власного капіталу за останні два роки зменшився на 10 2781 млн. грн., що негативно вплинуло на фінансову стійкість банків, погіршило можливість інвестиційної діяльності та зумовило визнання низки банків нежиттєздатними. Дестабілізуючим чинником функціонування банків вважаємо, окрім низького рівня капіталізації, погір-

Таблиця 2. Динаміка депозитної бази банків України за 2010–2014 роки

№ з/п	Показник	На 01.01.2011	На 01.01.2012	На 01.01.2013	На 01.01.2014	На 01.01.2015	На 01.05.2015
1	Пасиви банків, млн. грн.	942088	1054280	1127192	1278095	1316852	1348366
2	Капітал, млн. грн., в тому числі:	137725	155487	169320	192599	148023	89818
2.1	статутний капітал	145857	171865	175204	185239	180150	197908
3	Зобов'язання банків млн. грн., з них:	804363	898793	957872	1085496	1168829	1258547
3.1	кошти суб'єктів господарювання	144038	186213	202550	234948	261372	287804
3.1.1.	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	55276	74239	92786	104722	102527	94732
3.2	кошти фізичних осіб	270733	306205	364003	433726	416371	424212
3.2.1	з них: строкові кошти фізичних осіб	206630	237438	289129	350779	319121	317098
4	Результат діяльності	-13027	-7708	4899	1436	-52966	-82637

Джерело: складено автором на основі [5, 7].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

шення ресурсного потенціалу через відтік депозитів. Зокрема, депозити населення які становили 37,7% зобов'язань банків, зменшилися впродовж 2014 року на 17 355 млн. грн., що свідчить про зростання недовіри до банківського сектору та недостатність гарантованого Фондом гарантування вкладів фізичних осіб відшкодування в разі їх недоступності у розмірі 200 тис. грн., що не відповідає європейським вимогам.

За даними Національного банку України, відтік депозитів з банківського сектору за підсумками 2014 року став найбільшим з 2001 року, після 8,3%, або 27 млрд. грн. впливу в кризовому 2009 році. Загальний обсяг депозитів в українських банках за січень–грудень 2014 року знизився на 13,7% в національній валюті – до 364,5 млрд. грн. і на 37,2% в іноземній валюті – до \$19,4 млрд. Загалом, відтік депозитів у банківській системі в 2014 році досягнув 126 млрд. грн., з яких практично 54 млрд. – це депозити у гривні, 9 млрд. – депозити у валюті, які становили близько 29% сукупних депозитів фізичних осіб [1, 8].

Така ситуація спричинила банкрутство ряду банківських установ і за минулий рік ліквідовано три десятки банків. Майже всі іноземні банки, що досі працюють в Україні, виставлені на продаж. Криза в банківському секторі спричинила вплив іноземного капіталу, що вплинуло на зменшення рівня капіталізації та призвело до таких негативних наслідків: значно погіршився стан банківської системи, тобто знизився рівень конкурентоспроможності вітчизняних банків, а також якість послуг, які вони пропонували. Динаміка кількості зареєстрованих та ліквідованих банківських установ наведена в табл. 3.

Таким чином, на 01.01.2015 180 установ мали банківську ліцензію на здійснення операцій, кількість діючих банків з іноземним капіталом становила 49, при цьому 19 з них – зі 100%-відсотковим іноземним капіталом. У зв'язку з поглибленням фінансово-економічної кризи частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків щорічно зменшується, спостерігається вплив інвестицій за кордон. Найбільше при цьому постраждали банківські установи, які мали незначний розмір власного капіталу, оскільки вони більш залежні від залучених коштів.

Упродовж 2014 року НБУ визнав неплатоспроможними 33 банки, внаслідок чого Фонд гарантування вкладів фізичних осіб приступив до виведення цих установ з ринку. (Для порівняння: у 2013 році проблемними та неплатоспроможними було визнано лише дві банківські установи.) Вже з початку 2015 року 26 банків знаходиться у стадії ліквіда-

ції, визнано неплатоспроможними і запроваджено ФГВФО тимчасову адміністрацію у 16 банківських установах (ПАТ «Профін Банк», АБ «Укоопспілка», АТ «Імексбанк», ПАТ «КБ «Надра», ПАТ «Енергобанк», ПАТ «Златобанк», ПАТ КБ «Стандарт», ПАТ «АКБ «Київ», АТ «Дельта Банк», ПАТ «Омега банк», ПАТ «Кредитпромбанк», ПАТ «Астра Банк», ПАТ «Банк «Київська Русь», ПАТ «Укргазпромбанк», ПАТ «Укркомунбанк», ПАТ «УПБ») [3].

Визначальними чинниками дестабілізації в банківському секторі стало зростання негативно класифікованих кредитів при скороченні депозитного портфеля банківських установ, що вимагає розробки системи антикризового менеджменту кредитного та депозитного портфелів банків, яка наведена на рисунку. Отже, виділимо окремі особливості формування системи антикризового менеджменту депозитного та кредитного портфелів банку:

- необхідність врахування тісного взаємозв'язку депозитного та кредитного портфеля банку у максимізації чистої процентної маржі з обґрунтуванням цінових підходів до залучення коштів та комплексного задоволення існуючих потреб клієнтів;

- вдосконалення існуючих та впровадження новітніх методів управління з метою покращення якісної структури депозитного й кредитного портфелів банку;

- необхідність впровадження адекватної політики ціноутворення з метою забезпечення адекватних механізмів трансформації депозитів у кредити.

Такий підхід декларують і вітчизняні учені та аналітики і обґрунтовують необхідність розробки заходів антикризового управління банком шляхом:

- 1) співставлення висновків за взаємозв'язаними статтями і розділами активів і пасивів;

- 2) кількісної ув'язки змін в активах і пасивах у вартісному виразі;

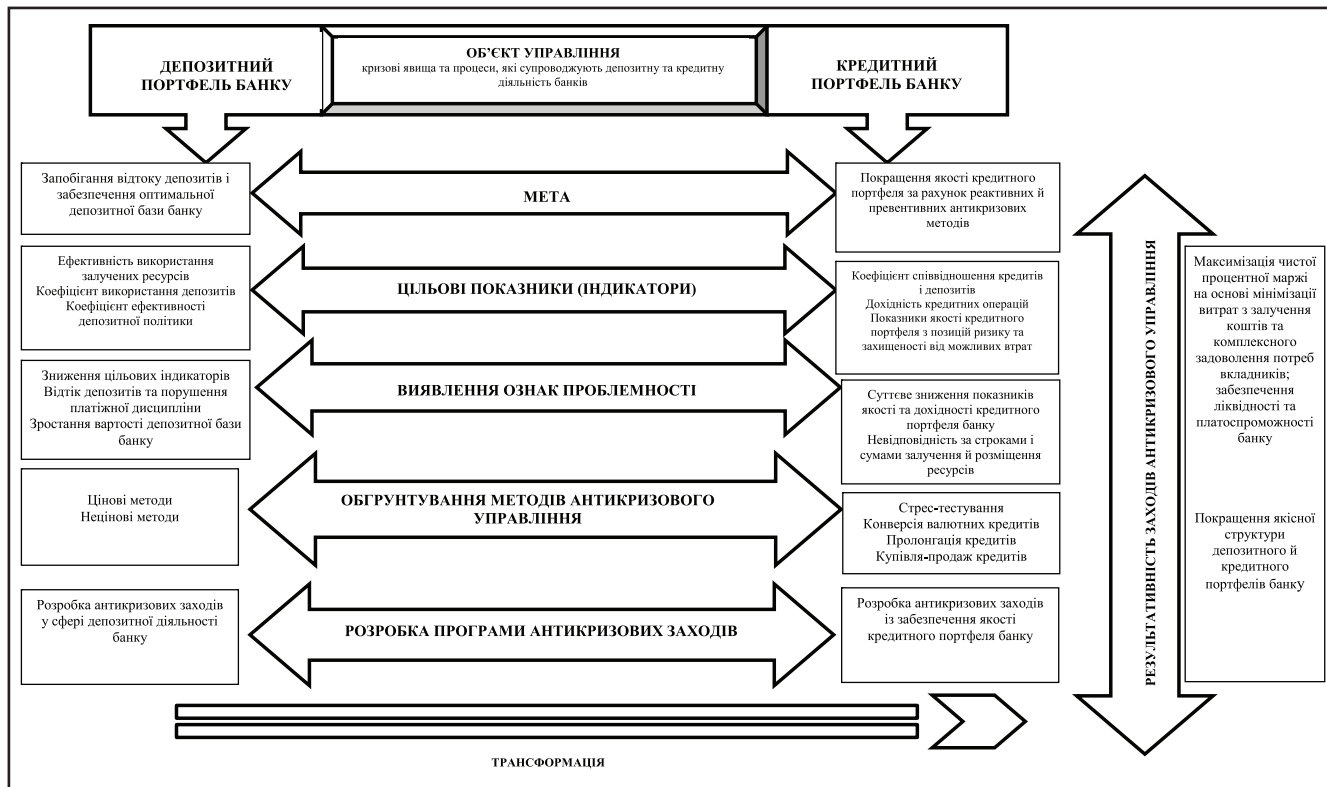
- 3) розрахунку коефіцієнтів, що характеризують досягнуті рівні активності використання пасивів і активів [6, с. 72].

Розробка системи антикризового управління депозитним та кредитним портфелями банку дозволить мобілізувати зусилля менеджменту на формуванні й реалізації антикризових заходів у депозитній та кредитній діяльності банку з метою формування оптимальної депозитної бази й розробки превентивних і реактивних методів менеджменту для забезпечення якості кредитного портфеля.

Таблиця 3. Основні показники щодо кількості зареєстрованих банків України

№ з/п	Показник	На 01.01.2010	На 01.01.2011	На 01.01.2012	На 01.01.2013	На 01.01.2014	На 01.01.2015
1	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	182	176	176	176	180	163
1.1	з них: з іноземним капіталом	51	55	53	53	49	51
1.1.1	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	18	20	22	22	19	19
2	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	35.8	40.6	41.9	39.5	34.0	32.5
3	Банки, вилучені з Державного реєстру банків України, за рік	7	6	0	26	2	2
4	Банки, включені до Державного реєстру банків України, за рік	5	3	4	4	8	2
5	Банки, що знаходяться у стадії ліквідації	14	18	21	23	10	26

Джерело: складено автором на основі [7].

Система антикризового менеджменту депозитного та кредитного портфелів банку

Джерело: авторська розробка.

З метою розробки дієвих програм та планів антикризового управління депозитним та кредитним портфелями банків необхідно виявити та ідентифікувати проблемні аспекти діяльності, характерні як для депозитної, так і кредитної діяльності за допомогою системи відповідних індикаторів. Такими показниками, які відображають проблемність формуванні депозитного портфеля банків, вважаємо: ефективність використання залучених ресурсів, коефіцієнт використання депозитів та коефіцієнт ефективності депозитної політики. Відповідно індикаторами якості кредитного портфеля банку, на нашу думку, виступають: коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів, дохідність кредитних операцій та показники якості кредитного портфеля з позицій ризику і захищеності від можливих втрат.

Запропоновані основні показники-індикатори дозволяють оцінити якість депозитного та кредитного портфелів, виявити існуючі проблемні аспекти та розробити дієві заходи антикризового менеджменту депозитною та кредитною діяльністю банків, які повинні забезпечити максимізацію чистої процентної маржі й якості кредитного портфеля банку.

Висновки

Якість кредитного портфеля є основним критерієм ефективності здійснення банком активних операцій, який у визначальній мірі визначається сформованою у банку політикою трансформації платних пасивів у дохідні активи. Це дозволило обґрунтувати авторський підхід до необхідності виявлення проблемних аспектів у здійсненні депозитної й кредитної діяльності на основі чітко сформованої системи індикаторів, які дозволяють ідентифікувати існуючі та потенційні виклики та загрози, формувати відповідні плани й програми антикризового управління депозитною й кредитною

діяльністю банківських установ. Подальші дослідження повинні розкрити концептуальні засади антикризового управління фінансовою діяльністю банку і обґрунтування превентивних та реактивних методів антикризового менеджменту.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд банківської системи за 2014 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу http://runik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2014.pdf.
2. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електрон. ресурс]. – Режим доступу <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>.
3. Бюлетень Національного банку України за березень 2015 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=57446>.
4. Інфографіка: динаміка депозитів в Україні [Електрон. ресурс]. – Режим доступу <http://bankografo.com/operatsiyi-bankiv/depozyty/infografika-dinamika-depozitiv-v-ukrayin>.
5. Корнилюк Р. Аналітичний огляд банків України. Депозити. Березень 2015 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://drive.google.com/file/d/OB__4vqwcshYBMWZpVFY4YnNzeGs/view.
6. Музичка О. М. Формування системи моніторингу ділової активності банку / О. М. Музичка // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2013. – Т. 21. – Вип. 7(4). – С. 71–76.
7. Основні показники діяльності банків України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
8. Річний звіт Національного банку України за 2014 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>